

Bojana Modrijančič Reščič, Šolski center Nova Gorica

USTVARJALNI SREDNJEŠOLCI

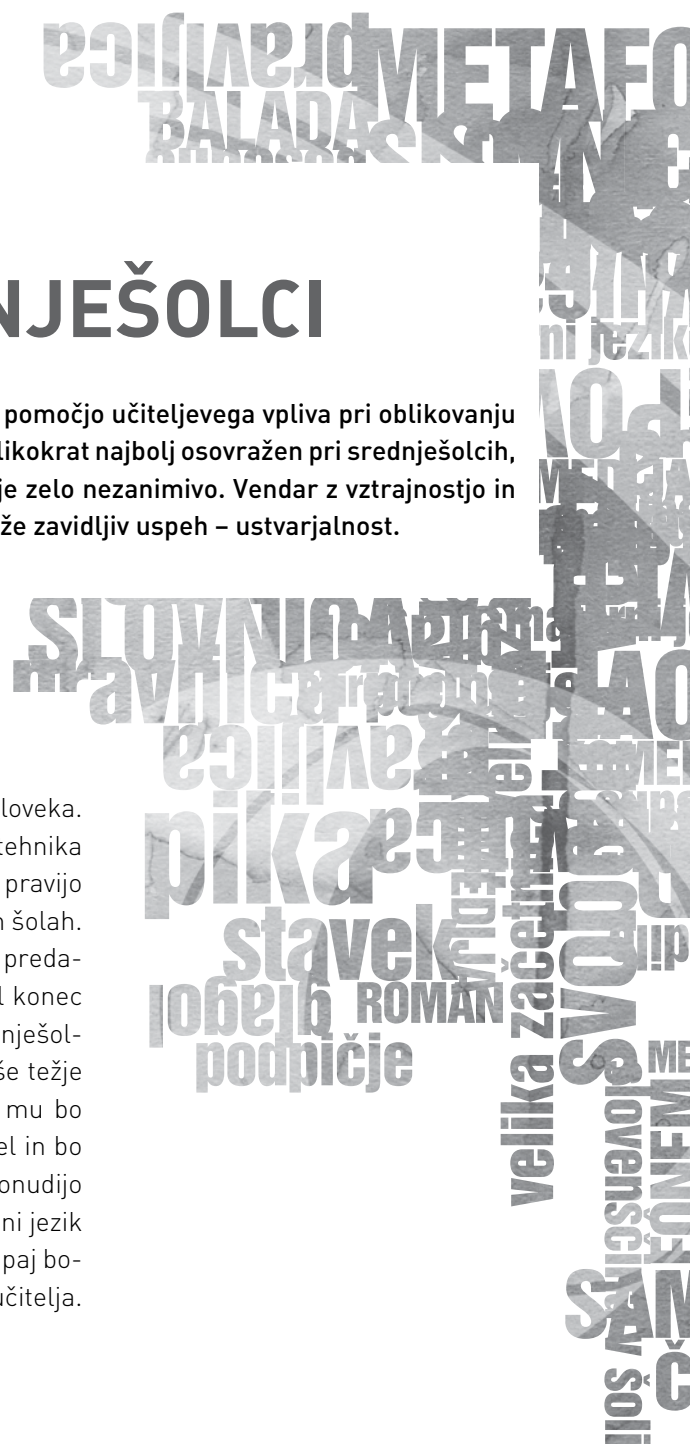
- ▾ Prispevek govori o samostojnem ustvarjanju srednješolcev s pomočjo učiteljevega vpliva pri oblikovanju mladostnika v srednji strokovni šoli. Slavist oz. slovenist je velikokrat najbolj osovažen pri srednješolcih, ker po mnenju mnogih dijakov predava o klasičnem delu, ki je zelo nezanimivo. Vendar z vztrajnostjo in približevanjem dijakom ter sprejemanjem dejstev lahko doseže zavidljiv uspeh – ustvarjalnost.

Učitelj in dijak

V t. i. moderni dobi veliko ljudi pogreša ustvarjanje slehernega človeka. Učitelji se velikokrat jezimo na mlade, saj menimo, da je digitalna tehnika ustvarila lenega mladostnika, ki dobi vse na medmrežju. Tako vsaj pravijo srednješolci, še posebej tisti, ki se izobražujejo v srednjih strokovnih šolah. Ali to za učitelje pomeni, da se bomo kar vdali v usodo? Da bomo predavali mlademu človeku, ki bo zdolgčaseno sedel pri pouku in čakal konec šolske ure? Še posebno pri pouku slovenščine, ki je, kot pravijo srednješolci, težka, nezanimiva, dolgčasna. In zato ima slavist oz. slovenist še težje delo, kako motivirati nemotiviranega dijaka. Če je pravi pedagog, mu bo znal prisluhniti, oblikovati in graditi njegovo osebnost, da bo dozorel in bo sposoben delati samostojno in ustvarjalno. Velikokrat dijaki sami ponudijo učitelju izhodišče in čakajo, kdaj se jim bo približal. Če najdejo skupni jezik oz. skupno izhodiščno točko, se bodo učili drug od drugega in se skupaj bogatili. Tak odnos pa bo vodil v nadgrajevanje dela tako učencev kot učitelja.

Pesniške zbirke

Da predmet slovenščina ni tak bavnjav, so sklenili srednješolci smeri Tehnik računalništva davnega leta 2005, ko sem jih na pobudo šolskih knjižničark spodbudila k sodelovanju pri Bralni znački oz. branju literarnih del, ki niso smela biti šolska oz. klasična. Najprej smo s tem začeli v obliki govornih vaj z nekaterimi posamezniki pri pouku, nato smo se začeli enkrat mesečno sestajati v bralnem klubu. Nekako spontano je nastala prva pesniška zbirka, saj je dijak svojo neuresničeno ljubezen izpovedoval v pesmih na zadnjih straneh in platnicah šolskega zvezka. Pesmi so bile najprej izključno ljubezenske, kasneje pa je pesniška zbirka z naslovom Poezija iz razreda spodbudila še nekatere sošolce. Nastale so stvaritve z domovinsko in bivanjsko tematiko. A prevladovala je tema ljubezni. Zanimivo je, da se pesniki niso hoteli podpisati, saj jih, kot so povedali, sošolci ne bi razumeli. Preden je zbirka izšla, je ilustrator opremil nekatere pesmi, oblikovalec pa je računalniško obdelal dela in jih pripravil za tisk. Seveda si sami ne bi mogli pomagati, če nam ne bi stal ob strani direktor tedanjega Tehniškega

šolskega in današnjega Šolskega centra. Ko se je pesniška zbirka z 22 pesmimi znašla v rokah avtorjev, so fantje zatrjevali, da se naše delo ne sme končati. Nastajati morajo nova dela, v katerih se bodo mladi izpovedovali in tako sporočali, kaj jih bega, kako se skušajo spopasti z življenjem, kaj izpovedujejo odraslemu bralcu. Od leta 2006 je tako nastalo že dvanajst pesniških zbirk, leta 2009 in 2010 kar dve. V pripravi je že nova, trinajsta. Srednješolci oz. fantje, ki so se jim kasneje pridružila redka dekleta, pišejo, se izpovedujejo, zajemajo ljubezensko, domovinsko, zgodovinsko, bivanjsko tematiko. Nekatere pesmi so lahkotne, nekatere metaforične, rimane ali ne. Vse je odvisno od njih samih, od njihovega značaja in navdiha. Nekateri potrebujejo učiteljevo spodbudo, namig, zopet drugi sami čutijo potrebo, da se izpovedo. Pesniške zbirke so opremljene z učiteljevim predgovorom, napišejo ga tudi mladi pesniki, včasih pa kot predgovor služi pesem. Prva pesniška zbirka ni imela niti kazala, pesmi so bile nepodpisane. Pod predgovori pa so se dijaki vedno podpisali, tudi pod uvodno pesmijo. Zanimivo je, da so se v četrti zbirki, Stihi življenja, leta 2009 (tedaj sta nastali kar dve zbirki) dijaki podpisali z inicialami, v peti, Skrivnosti časa, leta 2010 (tudi tedaj sta nastali dve zbirki) pa so se avtorji razkrili s polnim imenom, le eden se pod pesmijo Zvezda krvi ni hotel podpisati, ker »*pesem odkriva razklanost v 2. svetovni vojni*«. Dijak je zatrdil, da ga ob ponatisu lahko podpišem. Sicer so se – od začetkov do danes – zvrstile že tri ali štiri generacije dijakov ustvarjalcev, tudi redkih dijakinj, saj je na Elektrotehniški in računalniški šoli, smer Tehnik računalništva zelo malo deklet. In še vedno ustvarjajo, čutijo potrebo, da bi se izpovedovali. Tudi njihovi sošolci radi prebirajo pesmi. Ilustratorji rišejo prostoročno, z navadnim ali barvnim svinčnikom, računalniško oblikujejo ilustracije in jih tudi preuredijo. Če so na začetku pisali pesmi na list papirja, tudi pri pouku slovenščine, zdaj pošljejo svojo umetnino kar po e-pošti. Pri začetnih zbirkah sem jim kot profesorica slovenščine vnašala pravopisne, slovnične in slogovne popravke, zdaj popravim izključno pike in vejice, kot pravijo dijaki. K temu so me spodbudile besede dijaka ob izidu druge pesniške zbirke leta 2007 Ko srca spregovorijo, češ da sem mu popravila določene besede, »*a nisem bil preveč hud*«. V 8., 9. in 10. pesniški zbirki (2011–2013) je poleg naslova na naslovnici napisan tudi podnaslov: Čas gre prehitro. Eksplozija verzov (8. zbirka), Spevi umetniških duš. Hrepenenja in čutenja (9.), Poezija mladosti. Čarobnost navdiha (10.). Dijaki – posamezniki – si morajo sami izmisliti naslov, a ker je bilo predlogov veliko, smo naslov in podnaslov napisali sporazumno, saj se nam je to zdelo smiselno. Če je 10. zbirka posebna, ker smo jo posvetili umrlemu maturantu, je 11. (Globine misli) iz leta 2014 posebna zato, ker je dijak tedaj 2. letnika smeri Tehnik računalništva v svojem predgovoru dodal še misel Williama Shakespeara Iz glasbe prihaja čar, ob katerem se morajo upokojiti vse skrbi in vse bolečine srca. Posebnost zadnje pesniške zbirke iz leta 2015, Domišljije globin, pa je dejstvo, da je pesmi kar 51. V preostalih zbirkah jih je od 20 do 40.

Bralni klub

Dijaki, ki so sodelovali pri ustvarjanju pesniških zbirk, nekako spontano zaidejo tudi v bralni klub, ki smo ga začeli skupno oblikovati z generacijo

dijakov, ki je svoje izobraževanje zaključila leta 2008. Kot njihova mentorica sem leta 2005 začela voditi majhno skupino, ki si je želela tudi brati, predvsem pa komunicirati z učiteljem in drug z drugim oz. si izmenjavati svoja stališča. Skupinica 6–8 dijakov se je srečevala enkrat mesečno, in to počne tudi danes, ob obisku literarnega gosta Borisa Pahorja pa jih je bilo več kot 60. Na začetku smo ob srečanjih po pouku v dveh šolskih urah interpretirali slovensko ali tuje literarno delo, že leta 2006 pa smo na šolo povabili gostjo Marijo Vogrič, ki je pripovedovala o svojem delu *Za šus prodam mater*, razlogih za njegov nastanek, protagonistih in antagonistih, pisateljskem delu. Mlade je vedno bolj zanimalo, kaj pisatelje vodi k pisanju, kako pišejo, ali so vsebine resnične, pisateljsko preoblikovane, zakaj so se odločili za določeno snov. Seveda so bili povabljeni gostje avtorji slovenskih romanov npr.: Marjan Tomšič, Dušan Šarotar, Boris Pahor, Feri Lainšček, Ivan Sivec, Aksinja Kermauner, Dušan Jelinčič, Stella Kos, Asja Hrvatin ... Tematika pisanja je bila in je zgodovinska, domoljubna, znanstvenofantastična, mladostniška. Srednješolci so si sproti pripravili vprašanja, saj jih je vodil pogovor z avtorjem. Spoznavali so tudi pesnike, npr. Lidijo Golc, Mirana Košuto, Marka Rijavca. Nekaterim je bilo zanimivo, da je slednji pesnik in obenem duhovnik, mlad in pisec ljubezenskih pesmi kot Gregorčič. Spoznavali so, da se lahko pisec ne preživlja le s pisateljevanjem, npr. televizijska voditeljica Darja Korez - Korenčan ter profesorica slovenščine Irena Velikonja. Sicer pa sem v naš bralni klub povabila avtorja, ki sicer ne piše, a je prebrano delo spodbudilo razmišljanje o določeni tematiki. Ob branju romana *Dotik* praznine avtorja Joeja Simpsona so dijaki razglabljali o alpinizmu, zato smo gostili alpinista Petra Podgornika, ki je spoznaval srečo in pasti najvišjih vrhov. Fante vedno zanimajo tudi avtomobili, hitrost, zato je bil Miran Ališič kot nalašč zanje, saj jih je seznanil z zakulisjem Formule 1. Ob obletnici konca druge svetovne vojne ter branju dela *Fotograf iz Auschwitza*, avtorjev Luce Crippe ter Maurizia Onnisa, je bivša taboriščnica iz Solkana, Elza Kumar Mavrič, pretresla dijake s svojo izpovedjo o tem, kako se je kot mlado dekle znašla v tem taborišču ter kasneje še v Ravensbrücku. Srednješolci so tako svoje literarno in zgodovinsko vedenje nadgradili s poslušanjem prvoosebne pripovedi. Posamezniki v skupini so se tako medosebno in socialno bogatili. Marsikdo je priznal, da se je tako znebil začetne treme pred nastopanjem v razredu in pred sošolci, učiteljem, v javnosti. Če so dijaki na začetku le pripravili vprašanja za vse goste, so leta 2010, ob srečanjih s slovenskimi avtorji v bralnem klubu, pripravili računalniško predstavitev v programu PowerPoint ter s samim literarnim delom seznanili tudi tiste, ki določenega romana, pesmi ... niso prebrali. Povabljenim avtorjem je bila kratka predstavitev všeč, dijak pa je začetno tremo premagal z angažiranim nastopanjem. Sprožil je tudi iztočnice za pogovor, ki se je kmalu prenesel na poslušalce. Ob tem ostaja tudi danes nenapisano pravilo, da začnem z vprašanji jaz, mentorica. Sprašujejo večinoma dijaki višjih letnikov, dijaki nižjih praviloma le poslušajo. Zanimivo pa je bilo dejstvo, da je prav Miran Ališič spodbudil dijaka, ki je bil sicer vedno tiho, in vztrajal toliko časa, dokler ni dobil odgovora. Izzvani je kasneje pri pouku priznal, da mu je zdaj lažje pri komuniciranju, saj »mi ni več tako nerodno«.

Sicer se v bralnem klubu srečujemo z dijaki in dijakinjami srednjega strokovnega izobraževanja, torej 4-letnih programov; leta 2015 pa so bili sicer

redki tudi dijaki srednjega poklicnega izobraževanja oz. 3-letne usmeritve. To so dijaki smeri Tehnik računalništva, ki jih poučujem slovenščino, občasno pa prihajajo tudi dijaki in dijakinje Srednje zdravstvene in Srednje ekonomske in trgovske šole. Moji dijaki so povedali, da je delo sproščujoče, ni šolsko kot pri pouku; tako se lahko tudi veliko naučiš in nadgradiš že usvojeno znanje, vedenje. Poseben izziv zanje je bil Simon Popović, avtor dela Narkoman NIKOLI. Dijakinja ga je vprašala, ali je nikoli napisal z verzalkami zato, ker je popolnoma prepričan, da bo to držalo. »A življenje je vendar kruto, včasih pravi pekel.« Pisatelj ji je odvrnil, da je pekel že doživel, zato se življenja ne boji. Srečen je bil, da je lahko komuniciral z mladimi in jim predstavil svoje prejšnje življenje. Zakaj je torej bralni klub dodatna spodbuda za mlade, da jim približaš knjigo, osovraženi predmet? V heterogenih skupinah tako vedoželjni izmenjujejo svoje mnenje, vedenje, ga dopolnjujejo, sprejemajo tudi zunanje obiskovalce, ki so lahko učitelji, knjižničarji, strokovni sodelavci Zavoda RS za šolstvo. Tako kot pri oblikovanju pesniških zbirk so dijaki samostojni tudi pri pripravi dveh ur bralnega kluba, največkrat po pouku. Sicer se moramo z avtorji zaradi časovne stiske za obisk dogovoriti med rednimi šolskimi urami, a mladostniki to sprejmejo kot popestritev pouka oz. pouk malce drugače. Velikokrat med temi srečanji tudi predstavijo svojo pesniško zbirko, saj berejo in interpretirajo svoje pesmi, okoliščine nastanka ... Velikokrat gostje leposlovja želijo, da se jim mladi pod svoje stvaritve tudi podpišejo.

Predstavitve v kulturnih in drugih ustanovah

Srednješolci – pesniki in bralci – svoje samostojno ustvarjanje predstavljajo v kulturnih in drugih ustanovah: kulturnih domovih, kavarnah Kulturnega doma ter večjega centra, knjižnicah, knjigarnah, in sicer na Krasu, Vipavskem, v Novi Gorici, Ljubljani in Kopru. Že kmalu po izdaji prve pesniške zbirke so nas povabili na Radio Koper, da bi v radijski oddaji poslušalci spoznali samostojne pesniške stvaritve. Radijsko voditeljico Mojco Klarič je zanimalo, zakaj se fantje niso hoteli podpisati ter zakaj pišejo in ne igrajo npr. nogometa. Nekdo izmed njih ji je odgovoril, da naj ostanejo pesmi za zdaj nepodpisane, saj se nočejo razkriti pred znanci, profesorica in mentorica pa že ve za avtorje, saj vse pridno shranjuje v programu Word. In nogometa ne igrajo zato, ker pišejo. Nekaterim je ljubša športna, drugim pa literarna dejavnost. Že leta 2010 smo naše delo predstavili v Modrijanovi knjigarni v Ljubljani, kamor nas je povabila Vladimira Rejc, urednica e-revije Ventilator besed oz. revije za kulturo in izobraževanje. V to revijo fantje in dekleta tudi sicer pošiljajo svoja dela in sodelujejo na natečajih. V reviji so v celoti objavljene tudi pesniške zbirke – v rubriki Mladinski kotiček. V Goriški knjižnici Franceta Bevka že nekaj let zapored sodelujemo ob Tednu knjige, ko predstavimo novo pesniško zbirko. Noč branja na novogoriški Mostovni je še utrdila prepričanje dijakov, da gresta lahko z roko v roki kultura in stavba, kjer se sicer odvijajo zabave željne mladine. Tudi v kavarnah radi prisluhnejo mladim, saj ti tako prepričajo, da ne drži, da mladostniki le pohajkujejo in pijejo. A v določen kotiček, namenjen literaturi, se prikrade pesniška beseda, ki je odraz dožemanja sveta in neposredne okolice, drugače, z odkrito iskro v očeh, ki spodbuja samostojno, zavestno

ustvarjanje. Srednješolci tako dokazujejo, da sta pisna in ustna komunikacija izjemno pomembni, zavedanje o lastni individualnosti pa še bolj. Vsi ti dejavniki spodbudijo mladostnika, da si želi še več, torej se izobrazi ter tako izpopolni in nadgradi samega sebe.

Vpliv na redni pouk

Kot profesorica slovenščine in mentorica pesniških zbirk ter bralnega kluba vem, da je samostojno ustvarjanje mladih še kako pomembno, saj se to odraža tudi pri pouku. Ko mladi vstopajo v srednješolsko izobraževanje, so negotovi, nekateri prestrašeni, drugi vedoželjni. Te značilnosti izpovedujejo na različne načine: s sramom, s preveliko samozavestjo, nemirom, izostajanjem od pouka. A učitelj jih lahko pri pouku poučuje 30, morda še več. Kako jih zaposliti, kako umiriti, navaditi na učenje in poslušanje? Na srednji strokovni šoli so le redki dijaki uspešni že v osnovni šoli, le redki si želijo znanja, mnogim je vse odveč. Učitelj se mora tako kar najbolj potruditi, da bo take zanimal vsaj drobec. Sama velikokrat rečem, da sem uspela, ko dijak primerja literarne osebe, dogajanje, vzvode, ki so nekaj spodbudili, v klasičnem in neklasičnem literarnem delu. Velikokrat rečejo, da so nekoč že pisali, pa jih ni nihče slišal. Seveda je pokazati lastno delo odrasli osebi, ki je tvoj učitelj, mentor, kritik, najteže. Dekle, ki sem jo spodbujala k ilustriranju pesmi, mi je reklo, da so sošolkine pesmi izjemne, sama pa bi jih z risbami le pokvarila. A učiteljeva spodbuda »da vidimo«, velikokrat naleti na pozitivni učinek. Dekle, ki zdaj po sošolkinem mnenju piše izjemne pesmi, se na začetku ni hotelo razkriti. Ni se hotelo podpisati, ni hotelo brati ob predstavitev. Pri pouku sem jo spodbujala, omenila njene pesmi, jo poslušala ob šolskih interpretacijah in dopuščala mnenje npr. o drugačnosti, ki jih ponujajo romani. Danes je v drugem letniku, trema je izginila, eno izmed njenih pesmi, Bila sem prazno platno, pa nadgrajujejo druge, tudi pripovedne. Dijak iste smeri, ki je svoje izobraževanje že končal, mi je povedal, da so ga njegovi govorni nastopi pri pouku in nato v bralnem klubu tako izoblikovali, da zdaj samozavestno nastopa pred študenti in univerzitetnimi profesorji. Sam še vedno podpira idejo mnogih bivših dijakov, še študentov ali že zaposlenih, da se dodatna literarna dejavnost s pesniškimi zbirkami, bralnim klubom in predstavami svojega ustvarjanja ne sme pretrgati. Mladi morajo ustvarjati, pravi, se izpovedovati in to preliti na papir, povedati svetu o svojem uporništvu in izoblikovati lastno mnenje o marsičem.

Šolski pouk za mnoge ponuja nujno zlo, za marsikoga pa ni dovolj, saj si želijo več. Nekateri mladi si želijo ustvarjati, se dokazovati in potrjevati. Skušajo se pripraviti na življenje. Po začetni negotovosti začutijo učiteljevo roko in vedo, da morajo odgovoriti na njegove spodbude, da bodo še boljši. Iz majhnega raste veliko, torej bodo s spodbudo, s samostojnostjo in ustvarjanjem dosegli želeni cilj. Marsikateri mladostnik verjame, da nikoli ne bo bral, ker so knjige nezanimive. A kmalu bere tudi klasična dela, čeprav s pripombo, da ponujajo neznani svet, ki je današnji mladimi zelo oddaljen in tuj. Zopet drugi zatrjujejo, da ne bodo pisali pesmi, literarnih prispevkov, tudi za literarne natečaje, a spremenijo svoje mnenje. Spoznajo, da je bil

začetek težak, morda negotov, a so z delom in samoiniciativnostjo sebi dokazali, da zmorejo. In da knjiga oz. literatura ne pomeni sramote.

∟ POVZETEK

V prispevku sem predstavila ustvarjanje mladih, ki ga spodbudi tudi učiteljevo neprecenljivo delo, saj lahko z dodatnimi prijemi pripomore k zanimanju mladih, da bodo začeli svojo samostojno pot. Včasih je dovolj le prava beseda, tudi vztrajanje v nemogočem, v iskanju neodkritih poti, da mladega človeka ne prezreš, pač pa mu daš maksimalno, kar je mogoče. Mladi bodo odkrili, da je nemogoče mogoče, da jezik ni zapleten svet, pač pa se ga da osmisliti, v tem primeru z literarnim ustvarjanjem oz. pisanjem pesmi, sodelovanjem v bralnem klubu, s predstavitvijo svojega dela. In vse to bo pozitivno vplivalo tudi na klasičen šolski pouk, da ne bo več tako mukotrpen.

∟ Viri in literatura

- Katalog znanja, Slovenščina, Srednje strokovno izobraževanje, 2010.
- Pesniške zbirke:
  - Poezija iz razreda, 2006. Nova Gorica: TŠC Nova Gorica.
  - Ko srca spregovorijo, 2007. Nova Gorica: TŠC Nova Gorica.
  - Stopinje, po katerih hodim, 2008. Nova Gorica: TŠC Nova Gorica.
  - Labirint življenja, 2009. Nova Gorica: TŠC Nova Gorica.
  - Stihi življenja, 2009. Nova Gorica: TŠC Nova Gorica.
  - Skrivnosti časa, 2010. Nova Gorica: TŠC Nova Gorica.
  - Živi življenje, 2010. Nova Gorica: TŠC Nova Gorica.
  - Čas gre prehitro. Eksplozija verzov, 2011. Nova Gorica: TŠC Nova Gorica.
  - Spevi umetniških duš. Hrepenenja in čutenja, 2012. Nova Gorica: TŠC Nova Gorica.
  - Poezija mladosti. Čarobnost navdiha, 2013. Nova Gorica: ŠC Nova Gorica.
  - Globine misli, 2014. Nova Gorica: ŠC Nova Gorica.
  - Domišljije globin, 2015. Nova Gorica: ŠC Nova Gorica.